

Magány

írta GERLEI JÓZSEF

— Bocsánat, bocsánat — mondom minduntalan. Ahogy belépek, szemüvegemet belepi a pára.

Ha akadna is hely az étteremben, nem állok meg: a hátsó terem felé tartok. Előbb azonban át kell vergődnöm válogatott ételek, borok és sörös üvegek hegyén, székek és pincérek közt. tapogatózva, szagok rengetegén keresztül.

Végre itt vagyok. Ez a szoba jóval sötétebb, mint a nagyterem; meg kell állnom egy percre, hogy szemem megszokja. De végre minden együtt van: a székek és az asztalok — az ismerős arcok, csak meg kell keresnem azt az egyetlen helyet, ahol jegyemért mai ebédem belapátolhatom.

— Jónapot, jónapot! — jobbra-balra bólogatva törtetek előre.

Van aki visszaköszön, mások oda sem figyelnek. Egy vagyok közülük; ismerjük egymást, ha másról nem, hát arról, hogy hetijegyünkről leszakítunk egy szelvényt, és az asztal szélére toljuk.

Körülnézek; mindenütt ugyanaz a menü, vizeskancsók és vizespoharak, a tányérok fölött ugyanazok az arcok, mintha ők is a menühöz tartoznának: kiszolgáló lányok a környék boltjaiból, kék munkaköpenyben, melyet már az iskolában is hordtak; iskolás lányok tanulóruhában, melyet majd munkahelyükön is használnak; pár nyugdíjas öreg, fiatal házaspár, négy diák érettségi előtt (hetek óta a tételekről beszélnek); no, és a Lady (magamban így hívom), sovány, száraz hölgy: látni rajta a gyerekszobától az ostromig és az ötvenkettes kitelepítésig mindent. Nem csoda, ha retteg attól, hogy asztalához talállok ülni.

Ma azonban nincs szerencséje.

— Szabad ez a hely? — kérdem, s ő kényszerűen bólint.

Persze, fél a táskámtól, attól, hogy ebéd közben afféle kirakodóvársárt rendezek: hazulról három szelet kenyér (a kenyereslány hiába kínál), befőttes üvegben savanyú paprika (magam tettem el ősszel), piros lábaskában öt lekváros palacsinta (a szomszéd asszonytól kaptam: „Szereti Szócs úr a lekváros palacsintát?”). Nem szeretem, de mindegy.

A múltkor két gyerek került az asztalomhoz, alig nőttek ki a székből. A földre csapták téskájukat, valósággal kínozták azt a két bőrjőzságot, s úgy lobogtatták a pincér felé jegyüket, mint valami zászlót.

Rájuk szóltam:

— Nem lehetne, uraim, valamivel halkabban?

Nem ismerték a tréfát.

— Abban a piszkos üvegben mi van? — csapott le menten az egyik. A paprikával telt üvegemet méregette.

— Abban paprika van — nyomtam meg nyugodtan minden szót.

— És abban az ütött-kopott lábasban? — firtatta a másik.

Majdnem felpofoztam őket.

Mennyire más a fiatal házaspár.

Ujjukon frissen csillog a jegygyűrű, mikor a kést és a villát forgatják. A férfi karcsú, egy deka fölösleg sincs rajta (ettől a kosztól nem is lesz), az asszonykán is csak annyi, ami még kedvesebbé teszi.

Csak egyszer ültem velük egy asztalnál. Semmi kifogásuk nem volt edényeim ellen. Mikor felálltak, rámmosolyogtak, s utólag össze tudtam rakni az asszonyka szájának mozgásából:

— További jóétvágyat kívánunk!

Gondolatban bocsánatot kértem tőle, hogy egy ilyen csúnya, kopasz emberre kellett mosolyognia.

Szeretettel köszöntjük a 60 éves Gerlei Józsefet.

Nem kell a tükörbe nézmem, ismerem magam: kurta tagok, köpcös termet, vörös, dagadt orr (mintha folyvást gyulladás kerülgetné), rövidlátó szem, vastag üvegpáncél alatt, pár nedves hajszál, keresztbe húzva, s az arcot mintha szitává lyuggatnák a pórusok.

— Bocsnat! — mondja valaki a hátam mögött.

Nicsak, Bébi és szalmaszöke osztálytársa! Bébit én neveztem el így — lágy húsu, barna kislány, talán hetedikes; barátnőjének ezt a nevet adtam: Tupir-a-tupiron, mert noha még iskolás, akkorára tornyozza haját, hogy a vascsillárt veri.

Tegnapelőtt is a szomszédomban ültek. Bébi arról beszélt, hogy nincs kedve hazamenni.

— Üres a lakás — mondta. — Anya csak ötkor jön meg, apu pedig hónapok óta „túlórázik”, érted! Előre félek. Befogom a fülem, de akkor is hallom, hogyan veszekednek. Én már csak bögni szeretnék...

Tupir-a-tupiron:

— Nálunk már csend van... Először azt hittem, megbolondulok... — Főlényes fintor: — Ma már egyik sem hiányzik...

Megkínzott kis arc mind a kettő. Apjuk szeretnék lenni — apjuk és anyjuk egy személyben, de egyik sem lehetek. Nem furcsa, hogy ebben az egész nagy világban egyetlen gyerek sem kért meg, hogy apja legyek? Agglegény maradtam, s nem tudom, kit okoljak...

— Tessék a leves!

A kövér kis pincérfiú (foga kilátszik akkor is, ha szájaszélét nem mozdítja) fél karján egy hatalmas tálcát egyensúlyoz, másik kezével szorosan tányérom fölé tart egy csészét, s úgy önti ki, hogy mindennap megcsodálom.

Pár perc múlva a rizseshús is ott koppan előttem. Ezt kapja a Lady is (igyekszem nem nézni rá), de neki „tésztás” jegye van, előtte tehát még egy kistányér is koccan: túróstáska.

Kicsátolom táskám, kiteszem belőle, fel az asztalra nagyméretű bicskám, a kenyeret és (egy pillantás a Lady meszes képére) csaknem középre a paprikás üveget; sietség nélkül leszedem róla a gumit, halásznom nem kell, mert otthon lecsorgattam róla a levét, s a paprika, káposztával töltve, dúsan savanyítva ott fekszik a tányéron a rizseshús mellett.

Tetszhetik ez valaha is egy ilyen műfogsoros Ladynek? Soha. Fanyar, fájós mosolyt csurrant rám, én pedig kajánul nézem, hogyan préseli magába a sovány kosztot.

Pedig a palacsintát még elő sem vettem. Arcátlanság, persze, ilyenféle drága ebédet enni, de én nem érzelegni jöttem a világra. Keményen dolgozom. Dél-előtt húsz mázsát emeltem meg a raktárban. Körmöm gyászol, szakadozott, tenyerem érzéketlen, akár a cipőtalp — tudom, mi a meló-dráma: ládatologatás nyolc felvonásban.

Hátam mögött egy nő, valamelyik hivatalból:

— Képzeld, tegnap megismerkedtem valakivel; kár, hogy egy kicsit öreg...

Asztaltársa, szintén nő:

— Annyi baj legyen! Pénze van?

— Mérnök; ötvenötnek nézem.

— Ne gondolkozz!

— Ah, már első este...

Nem hallom, mit akart már első este a mérnök úr az arc nélküli lánytól. Ez a hátam mögötti világban zajlik. Megfordulni pedig szinte lehetetlen. Talán csak Isten lát mindent.

Ez a lány a hátam mögött még fiatal, hangja után lányom is lehetne — mégis milyen öreg már! Ez van! — mondja a hangja fakón, fénytelenül. Mégsem csak az én képzelődésem hát, hogy a világ öregszik? Nem szeretnék kétezerben élni.

Nagy a kísértés, hogy hátra forduljak, s lássam ezt a virágzó pusztulást.

Ugyan! — hát nem elég, ha a Ladyre nézek, kiégett sárkányszemére, mely csak úgy parázslik az utálattól. Hiszen ez a szempár sosem tudja megbocsátani magának, hogy egyszer rosszul választott, s most nem okos kis unokákon pásztázhat, hanem hozzám hasonló kopasz csecsemőkön.

— Asszonyom...

Konokul tényérjába néz, nyugodtan folytathatom.

— Élt a házunkban annak idején egy lány... Hihetetlen, asszonyom, de eddig eszembe sem jutott, hogy maga és ő... szóval, hogy egykorúak lehetnek. Hiszen mi is, ugyebár, ha nem haragszik... hatvan felé...

Ránézek, mintha Mária vonásait keresném rajta, hasztalan. Csak ráncaik lehetnek azonosak. Hihetetlen. Mária eddig a percig huszonnyolc volt, minden reggel tisztaságba és komolyságba öltözött, úgy ment el ajtónk előtt.

— Én csak Lalika voltam neki, nem gúnyból, csak azért, mert én mindenkinek Lalika voltam. Anyám megözvegyült, apám helyett én lettem a Lalikája. Később vettem észre, hogy mindenki anyámat utánozza. Csak Mária nem; ő olyan lágyan mondta ki a Lalikát! Én pedig eltettem magamban a hangját, s vártam, mikor vehetem elő... Ügye, érti asszonyom!...

A Lady löfeje bólint, mintha értené, de szemét nem emeli rám. Jólesik ez a tapintat, bőbeszédűvé tesz ez a megértés. Lesütött szemmel folytatom én is.

— Vártam egy évet, kettőt, aztán hármát... Miért ne, hiszen tudok én várni, ha kell... Egy napon aztán hallom, hogy Mária anyja mondja anyámnak: a lánya gyereket akar, mert anya, boldog anya szeretne lenni, de az udvarlója, valami fotóriporter csak jár vele, de nem akar nyilatkozni...

Nem folytathatom, valaki mögöttem préseli át magát az egyetlen-üres szék felé. Csak a hústorony hátát látom; ném jegyes. Nyilván nem talált helyet a nagyteremben.

Lehetetlen nem odanézni. Amint átsörtet a recsegő székek között; ahogy megáll diadallal; amilyen szemet mereszt az asztal egyetlen bitorlójára, egy idős kis asszonyra; mintha nem is engedélyt kérne, hogy leülhessen, hanem felszólítaná, hogy haladéktalanul távozzék.

Az asszony összerезzen, de biztatóan bólint. Még nincs túl az ebéden, a harmadik fogást várja.

Odanyújtja a férfinak az étlapot — kurta bólintás. Elveszi a pincér útjából a hamutartót —. Jóétvágyat kíván — a válasz feddő tekintet.

Nem tudom levenni róluk a szemem.

Az asszony újra mond valamit. Nyilván arról, hogy albrétből él, mert nyugdíja kevés; vagy távollevő gyerekeiről, akik színes lapokat küldenek neki Kanadából és Mexikó Cityből — hiába. Végül zavartan hamubasült kis kontyához nyúl, szégyenlősen megigazítja, s végleg elhallgat.

Ülök, nézem ezt az önfeledten táplálkozó önzést, ezt a magába zárt tenyészetet, ezt az emberevőt, ahogy paprikás csirkéjével együtt emésztí az asszony mosolyát, szavait, egész magányos kis életét, s egyszeriben élelem ugrik az a másik, aki Mária életéből kilenc évet vett el, s az enyémet is, egészen, fizetés nélkül...

— Mintha fizetni csak mi tartoznánk... érti, asszonyom? ...Mi aztán fizettünk! ...Pedig Mária nemegyszer kiadta az útját. Nem tőle tudtam meg, hanem az anyjától. Szépeket mondtam Máriának, ha a folyosón összefutottunk, ő pedig lesütött szemmel mosolygott, mintha ízlelgetné, hogyan hat rá a fotóriporter után az én egyszerűségem. Egyszer eljött velem a moziba is. A Nagykeringőt adták, látta maga is biztosan... Nem engedte megfogni a kezét... Mind a ketten könnyeztünk...

A dagadt hát fölött hurrás tarkó. Az az érzésem, hogy mi itt mindannyian fogyunk, csak ez a hát, ez a tarkó növekszik; kiszorítja a levegőt, ablakot kellene nyitni, fulladok.

Kapkodva folytatom:

— Ha akarja tudni, milyen volt, nézzen ott arra a tokásra... Az is így fújtatott végig a ház folyosóján... Visszajött, kijelentette, hogy nem tud Mária nélkül élni... Ki akarták utasítani, de ő megvette a jegygyűrűket, kieroszakolta az eljegyzést... Értse meg, asszonyom, mit jelentett nekem nyitott ablakok

mellett az az eljegyzési vacsora... És ahhoz a vacsorához én szereztem nekik a sört, mert akkoriban a sörgyárban dolgoztam...

— Hogyan? Hogy ez hány évig tartott?... Összesen kilenc évig. A kilencedik évben Mária megtudta, hogy a fotóriporter... szóval, hogy más lánnyal ment valami hajókirándulásra. A húsfazék nem is tagadta; mosolyogva állította tények elé azt, aki... hiszen tudja, aki kilenc évet adott neki... Fülledt nyári este volt, ajtók, ablakok tárva... Az egész ház hallotta, mikor Mária anyja a fotós szemére hányt... Kiabálás hallatszott és sírás... Csak Mária hallgatott; másnap aztán elment hazulról; nem tudta elviselni a ház tekintetét... Azóta nem láttam.

A Lady felnéz, egyenesen sörétes arcomba, s felsóhajt: na ja, ez az élet! Előveszi újságját, apróra hajtogatja, ezzel adja tudtomra, hogy neki is megvannak a maga gondjai.

— Bocsánat! — mondom, mert látom, hogy sokat beszéltem. Egyre többször kapom magam azon, hogy magamban beszélek. Ez már az öregedés jele, s még valamié, ami efféle helyeken összesodorja az embereket; egy járványé, mely már a fiatal nőket és a gyermekeket sem kíméli.

— Áááá!

A kiáltás kiráz a csendből. A diákok asztalára most teszi le a kis fekete pincér rizseshúsból a második adagot. Ingyen, persze, baráti alapon, néhány hangos vállveregetésért. Úgy csinálják, hogy a jegyet csak később adják le. Aztán csönd; falnak.

Bébi, míg barátnője a fiúkon legel:

— Tegnap apu nem aludt otthon. Képzelheted anyát! Mindig csak ők, mindig csak ők... Mintha és a világon sem volnék...

Turkálnak a rizsben.

— Meglátod, elválnak ők is!

Bébi az asztal szélére borul. A zajban senki sem hallja, sír-e vagy nevet. Különben is a fiatal lányok egyik hangulatból a másikba esnek. Én azonban ismerem ezt az odaborulást, mely nem egy vállnak szól, hanem a magány kemény deszkalapjának. Kilenc év után senki sem tilthatja meg, hogy úgy sírjon az ember, akár egy gyerek. Bébi is megszerezte a jogot, hogy úgy sírjon, mint a felnőttek.

Bekattintom bicskám, végeztem. Edényeim a táskában. Olyan közel vagyok Bébihez, hogy csak kezem kell fölemelnem. Megérintem a vállát:

— Kislány...

Bébi felkapja fejét, rám bámul, s mikor megérti, hogy csak én vagyok (négy dioptria, szitává lőtt pórusok), elnyílik lázas kis szája és nedves szeme:

— Köszönöm...

A kislány úgy ragyog most, akár zivatar után a fiatal bokor.

Felállok; meghajlok a Lady felé, de Bébinek mondom:

— További jóétvágyat kívánok!

Meglepetésemre a Lady arca kinyílik. Pedig csak egy mosolyt ejtettem elé, s hallgatásomból egy csepp könnyet. Vagy szóltam is hozzá?... Csak nem beszéltem fennhangon azokról a régi dolgokról?...

Körülnézek; a tokás hústorony nincs sehol. Nem különös?... Az idős kis asszony elgondolkozva ül, ujjai közt kenyérbelet morzsol, mintha asztalánál semmi sem történt volna.

Ismét meghajlok, egy kicsit neki is, az egész teremnek. Öreges lehetek, talán nevetséges is. Hiába, az elérzékenyülés nem nekem való.

— Tiszteletem... Tiszteletem nektek, ti magányosok!... Csak mi tudjuk igazán köszönteni egymást... Tiszteletem!...

Bébi beljebb húzza székét; fölne, mosolyog.

— Csókolom — mondja, s nyelve hegyével lágyan föllibbenti a szó végét. Biztatóan bólintok, mintha jogom volna hozzá.

Hallom még, amint Bébi villáját a rizseshúsba szúrja.